

ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

У статті розглядаються проблеми валеологічного виховання і професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до здійснення такої діяльності в початковій школі.

Ключові слова: валеологія, валеологічна освіта, здоровий образ життя, здоров'язбережувальні технології.

Погіршення здоров'я молодого покоління, слабка фізична підготовленість школярів ставлять нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі задля підвищення їхньої грамотності в галузі збереження і зміцнення духовно-морального, соціального, фізичного та психічного здоров'я молодших школярів, пропагуванні здорового образу життя, фізичного виховання і спорту. Для того, щоб належним чином здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, на нашу думку, студенти повинні бути валеологічно освічені, володіти відповідними вміннями й навичками, і самі дотримуватися здорового способу життя.

Зазначимо, що науковцями приділяється постійна увага проблемам підготовки майбутніх учителів до майбутньої професійної діяльності, в тому числі й пов'язаної зі здоров'ям дітей. Так, предметом досліджень учених виступали: теорія валеологічної освіти (Г.Зайцев, В.Колбанов, Г.Кураєв, Л.Татарнікова, А.Щедрина та ін.); розкриття змістових та організаційних аспектів підготовки майбутнього вчителя до діяльності із забезпечення здоров'я дітей та учнів (М.Віленський, А.Вульфівич, О.Ковальова, С. Лебедченко, І.Нікулін, Л.Овчиннікова, О. Осолодкова, Ф. Собянін, О.Трещева та ін.); формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до здійснення здоров'язбережувального навчання молодших школярів (Л. Аллакаєва, М. Мелічева, О. Новослободська); різноманітні аспекти проблеми валеологічного виховання й освіти були предметом досліджень Н. Абаскалової, Г. Брадїк, О. Вакуленко, В. Горашука, Л. Дихан, О. Дубогай, О. Міхєнко, С. Свириденко, Л. Татарнікової та ін. Натомість, аналіз наукових джерел свідчить, що у вітчизняній педагогіці, на жаль, не надається належної уваги теоретичним і методичним засадам формування готовності майбутніх учителів початкових класів до здоров'язбережувальної діяльності.

Метою статті є визначення ролі валеологічного виховання у здоров'язбережувальній діяльності і стану підготовки майбутніх учителів початкової школи до здійснення зазначеної діяльності у професійній сфері.

Валеологічний підхід у навчально-виховній діяльності, на нашу думку, сприятиме засвоєнню молодшими школярами певних санітарних, гігієнічних знань, умінь та навичок, спрямованих на здоров'язбереження. Навчально-виховна діяльність початкової школи повинна бути спрямована на освіту в галузі здоров'я, що супроводжується логічним супроводом процесу навчання й виховання; на залучення учителів, учнів та їхніх батьків до програм зміцнення здоров'я, які допомагатимуть дотримуватися здорового образу життя; на формування культури здоров'я дітей через утілення здоров'язбережувальних технологій. Відтак, одним із шляхів покращення здоров'я молодших школярів є впровадження у навчально-виховний процес початкової школи здоров'язбережувальної діяльності.

С.Кондратюк вважає, що процес формування в молодших школярів здорового способу життя передбачає поєднання трьох напрямів виховних впливів. Перший напрям полягає в ознайомленні і розширенні уявлень молодших школярів про здоровий спосіб життя за умови збагачення змісту навчальних предметів фізіологічними, біоритмологічними, медичними та гігієнічними знаннями. Другий напрям пов'язаний з координацією впливу суб'єктів, що виховують (педагоги, медичні працівники та психологи, батьки) з метою формування у молодших школярів здорового способу життя. Третій напрям передбачає вдосконалення організаційно-педагогічних умов виховання у молодших школярів здорового способу життя шляхом створення у навчально-виховних закладах служби управління вихованням здорового способу життя [2, с.5-6]. З огляду на зазначене, науковець наголошує на тому, і з цим не можна не погодитися, що ефективність виховання здорового способу життя у молодших школярів можна значно підвищити якщо: зміст виховання здорового способу життя молодших школярів інтегруватиме наукові досягнення педагогіки, психології, медицини та біоритмології; виховна методика ґрунтуватиметься на принципі природовідповідності; здійснюватиметься особистісно-діяльнісний та діалогічний підходи до виховання у молодших школярів здорового способу життя [2, с.4].

Проблемі формування здорового способу життя молодших школярів у ході позакласної виховної роботи присвячено дослідження С.Свириденко. Науковець доходить висновку, що у навчально-виховній системі початкової школи не приділяється належної уваги педагогічному впливу на ставлення дітей до власного здоров'я. Крім об'єктивних факторів (соціальне оточення, економічна ситуація, матеріальний стан сім'ї і т. ін.), наголошує С.Свириденко, у збереженні здоров'я значну роль відіграють суб'єктивні фактори (потреба бути здоровим, вміння підтримувати власне здоров'я, готовність протистояти шкідливим звичкам). Відтак, на думку вченого, саме на початкову школу покладається завдання формування здорового образу життя, а для цього необхідно залучати дітей до різноманітної діяльності, що сприяє формуванню вмінь і навичок здорового способу життя, відповідає бажанням молодших школярів, закладає основи ціннісної орієнтації, визначає напрями подальшого фізичного, психічного, соціального і морального здоров'я [3].

Погіршення здоров'я молодого покоління, слабка фізична підготовленість школярів ставлять нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі задля підвищення їхньої грамотності в галузі збереження і зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я молодших школярів, пропагуванні здорового образу життя, фізичного виховання і спорту. На нашу думку, значну роль у

формуванні готовності до здійснення такої діяльності, відіграє така навчальна дисципліна, як "Валеологія".

Термін "валеологія" вперше введений у науковий обіг І. Брехманом. Це наука, яка вивчає сутність, механізми прояву індивідуального здоров'я, методи діагностики і прогнозування, а також корекції шляхом оптимізації механізмів здоров'я з метою підвищення його рівня, покращення якості життя і соціальної адаптації індивіда (за Г. Апанасенком). Валеологічне виховання передбачає вивчення молодшими школярами свого організму, засвоєння гігієнічних навичок, включення у процес самопізнання формування уявлень про способи забезпечення безпеки життєдіяльності і т. ін. Результатом валеологічної освіти й виховання є валеологічна культура особистості.

О.Адєєва, на підставі аналізу наукових досліджень, доходить висновку, що валеологічна культура є складовою частиною загальної культури людства, яка містить у собі об'єктивні результати діяльності людей, що виявляються в рівні здоров'я людини і суспільства, суб'єктивні людські сили і здібності, що реалізуються в діяльності, спрямованій на забезпечення здорового способу життя кожної особистості. Валеологічну культуру особистості вона визначає як інтегральне утворення, певний спосіб діяльності і поведінки особистості, що сприяє здоровому способу життя і визначає дбайливе ставлення до власного здоров'я і до здоров'я довколишніх людей. Валеологічна культура особистості, зазначає науковець, – це привласнення на особистісному рівні концепції здоров'я, на підставі якої формується індивідуальна програма здорового способу життя, відбувається розвиток творчого оздоровчого мислення особистості [1]. Відтак, валеологічна культура є складовою професійної культури вчителя.

Натомість, не можна не погодитися з О. Філіп'євою, яка в ході дисертаційного дослідження доходить висновку, що сьогодні залишаються без належної відповіді питання професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів, освоєння ними необхідних знань, умінь та навичок валеологічного змісту, використання ефективних форм та методів валеологічного виховання учнів молодшого шкільного віку [6, с. 3].

Для того, щоб здійснювати діяльність, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я дітей, учитель початкових класів насамперед сам повинен усвідомлювати цінність здоров'я, бути переконаним в цінності здоров'я, відчувати себе суб'єктом валеологічної діяльності. Формування готовності до здоров'язбереження студентів вищого навчального закладу розглядається як цілеспрямований процес поетапного включення майбутнього спеціаліста у здоров'язбережувальну діяльність на підставі комплексу принципів, що забезпечують створення мотивації до прийняття концепції здорового образу життя, інтеграції інтелектуальної, фізичної і духовно-моральної діяльності студентів, розвитку їхньої загальної культури, формуванню готовності майбутніх спеціалістів до ведення й пропагування здорового образу життя.

Змістовим наповненням структурної моделі формування готовності до здоров'язбереження студентів вищого навчального закладу є: формування уявлень студентів про фактори і засоби зміцнення здоров'я та формування культури здоров'я; формування потреби студентів у психофізичному вдосконаленні й позитивного ставлення до свого здоров'я; реалізація програми фізичної культури і здорового образу життя у вищому навчальному закладі; професійно-прикладна фізична підготовка, спрямована на розвиток професійно важливих фізичних якостей, рухових навичок і психофізіологічних функцій організму; практична діяльність студентів щодо зміцнення здоров'я [5, с. 102].

З огляду на зазначене, постає проблема формування валеологічної самосвідомості майбутніх учителів під час їхньої професійної підготовки. У вищій школі студенти повинні оволодівати валеологічними знаннями про фактори, що формують здоров'я людини, про принципи та елементи здорового образу життя, оволодівати навичками й умінями самооцінки функціонального стану організму, а також оцінки здоров'я молодших школярів. Саме під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, зауважує О. Степкіна, формується професійна спрямованість особистості майбутнього педагога, відбувається оволодіння педагогічною технікою і технологією, набуваються фундаментальні знання. Зважаючи на це, необхідно допомогти студентам усвідомити цінність валеологічних знань, відповідальність за здоров'я (своє і дітей), виробити професійні та валеологічні ідеали [4]. На нашу думку, валеологічна освіта набуває особливої ваги під час підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів, яка повинна здійснюватись у межах таких напрямів, як: філософія, психологія, педагогіка, культурологія, соціологія, гігієна, екологія, безпека життєдіяльності та ін., оскільки встановлення зв'язків між раніше роздробленими елементами в навчальному процесі педагогічного вищого навчального закладу і створення системи, що має властивості цілісності, єдності і сукупності дозволять на якісно новому рівні підійти до змісту та шляхів підготовки майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності.

За допомогою такої організації навчального процесу викладач здійснює цілеспрямоване вирішення навчально-виховних завдань, тому викладачі вищої школи повинні вміти здійснювати забезпечувати взаємодію навчальних дисциплін на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, а також у ході організації наукової роботи та практики. Натомість, аналіз навчально-методичної літератури свідчить про відсутність конкретних вказівок на те, на які джерела або теми з вивчених раніше дисциплін можуть зосередити свою увагу студенти. З огляду на зазначене, ми доходимо **висновку** щодо необхідності валеологізації усіх навчальних дисциплін вищого закладу освіти, що передбачає формування свідомого і відповідального ставлення студентів до свого здоров'я і здоров'я майбутніх вихованців. Відтак, **перспективу подальших наукових розвідок** ми вбачаємо у розгляді такої педагогічної умови, як "взаємозв'язок валеологічної освіти з дисциплінами гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи".

ЛІТЕРАТУРА

1. *Адєєва О.В.* Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / 13.00.04 / Адєєва Ольга Вікторівна. – Одеса, 2009. – 211 с.
2. *Кондратюк С.М.* Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.01 "Загальна педагогіка" / С.М. Кондратюк. – К., 2003. – 20 с.

3. *Свириденко С.О.* Формування ціннісних орієнтацій як чинник духовного здоров'я особистості / С.О. Свириденко // Проблеми освіти. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2002. – Вип. 29. – С. 72-78.

4. *Степкина Е.В.* Функции валеологического самосознания в структуре личности будущего учителя. – [Электронный текст] // <http://borytko.nm.ru/paperes/subject3/stepkina.htm>.

5. Физическая культура и спорт в XXI веке: материалы IV Международной научно-практической конференции (17-19 апреля 2008 г.). – Вып. 4 / Волжский гуманитарный институт (филиал) ВолГУ. – Волгоград: Изд-во "Экстремум", 2008. – 352 с.

6. *Філіп'єва О.А.* Підготовка майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.А. Філіп'єва. – Кіровоград, 2008. – 20 с.

Подано до редакції 15.06.11
